

staan in, zoodat we ons rekenschap geven van wat in den gemeenen regel ons innerlijk bestaan beheerscht, dan stuiten we gedurig op een te kort, dan voldoet ook ons religieus leven ons niet langer, en komen we vanzelf tot de gulle erkenning, dat er in 't diepst van ons wezen een drang naar meer bestaans is. En het is die bestaansdrang, waarop hier thans de volle uitdrukking wordt gegeven. Rijk is de vraag bij u, of er in uw talrijke omgeving ook maar één is, die recht doet, die waarheid zoekt, en gaan we dan allereerst op ons eigen ik in, dan is aan de bange uitspraak niet te ontkomen, dat er zich in alles edeler schijn mengt, en dat 't geheel en ten volle opgaan in wat de Geest van ons wil en telkens eischen komt, bij niet één wordt gevonden.

Onder de Joden was tekortschietsing, maar 't is er evenzoo onder uw omgeving. Ook al koos men uit die omgeving het edelste en schoonste uit, toch stuitte men altoos weer op 't zelfde teleurstellende feit, dat ook in onze gewonen dagelijkschen omgang de aandacht bepaalde. En uit dat feit bleek telkens opnieuw op de pijnlijkste wijze, hoe in leders leven de realiteit bij de gestelde heilige eischen te kort schoot. Dat lag er dan niet aan, dat er niet op hooger gedeeld werd, doch dat de feitelijke niet aan die hogere eischen beantwoordde. Het leven zelf ontzoon telkens weer aan zijn hooge ideale eischen. Er was dan wel een drang in ons naar het hooge en volmaakte, maar van oogenblik tot oogenblik ontzoon we weer aan dat bezielend ideaal. De praktijk van het leven legt gedurig beslag op ons, en dan ontwaren we keer op keer, dat ook wij bij de strengste inspanning wel op 't hoogere ninken, maar het niet treffen, het niet grijpen, het niet raken konden, en dat van achter steeds bleek, hoe de Heere ons innerlijk aangreep en hooger optrok en rijker bezield. Doch juist daarop komt 't dan ook aan. Door allen stijf en worsteling heen grijpt 't alles steeds naar het hooge ideale, en het droeve feit, dat we hierin te kort schieten, is en blijft de pijnlijke teleurstelling in ons leven.

Doch juist daar moet dan ons innige pogen en streven tegen opkomen. De eere van het leven moet juist zijn, niet te berusten in wat het gewone leven, ook in zijn beste oogenblikken, ons schenken wil. Het ideaal mag ons nimmer loslaten. Nu kan hierin valsche inbeelding intraden. Onderling verkeer en gestage omgang kan ons in den waan brengen, dat we een vasten gang bereikt hebben, die het hoogste greep, aan het hoogste zich vastklemde, en van nu af het hoogste niet losliet. Innerlijk doordringen in ons zelfbewustzijn toont ons echter gedurig, hoe hier, zelfs op 't edelst genomen, telkens zelfmisleiding bij inschuift. En stelt men nu de allebeheerschende vraag, of er één is, die hierop uitzondering maakt, dan komt 't telkens weer neder op de conclusie van Jeremia in het aangegeven vers, waarop we meer in 't bijzonder de aandacht vestigden. Ongetwijfeld zijn er niet alleen tal van personen, maar zelfs tal van niet zoo kleine kringen, waarin men hooger op wil, en zich inspannt om dan door onderlingen wederzij een rijker geestelijke positie te grijpen, en zoo te bezetten, dat ze ons niet weder ontgaat. Alleen maar, de hoofdzak is en blijft hier steeds bij, of we met den schijn vrede nemen, en er ons bij neder leggen, om ons leven formeel in het heilige kader te zetten. Grijpt men daarentegen dieper, dan blijkt 't telkens weder, hoe ons feitelijke leven aan het hoogheilig ontkomt, en gedurig rijker levensvernieuwing van noodde heeft. En ook die komt wel. De rijkdom der genade is zoo onuitputtelijk groot. Alleen maar, in 't gewone leven ontzoon we hieraan gedurig, en wat ons dan telkens opnieuw in het heilige intrekt, opheft en opnieuw rijke genieting geeft, dat is niet ons eigen willen en bedoelen, maar eeniglijk de drang van het Hooge in ons. De Heere regeert, en Hij alleen maakt ons van ons-zelf en van de wereld los.

Dr. A. K.

Amsterdam, 22 Oct. 1920.

Zoo blijft van de voornaamste besluiten, die de Synode genomen heeft, nog alleen over het besluit in zake de herziening onzer liturgie.

Wat de noodzakelijkheid van een herziening der liturgie evenzeer gevoeld werd als die van een uitbreiding der Belijdenis en het concipieren van een nieuw catechisch leerboek, bleek wel daaruit, dat schier alle Particuliere Synodes ook dit punt op het agendum der Generale Synode hadden gebracht. Niet dat men de bedoeling had onze liturgische formulieren geheel te veranderen. De meeste Particuliere Synodes drukten zich zelfs zeer voorzichtig uit en spraken van een "overzien" der Liturgische Geschriften. Maar er waren, zoodat uit de nadere adstructie bleek, toch verschillende bezwaren tegen onze liturgie.

Hoofdzakelijk richtten deze zich tegen het Huwelijksformulier. Zoodat men zich herinneren zal, had ook Mr. Van Beeck Calkoen op de Predikantenconferentie zeer ernstige bezwaren tegen dit formulier ingebracht. Blijkbaar heeft dit woord op de Predikantenconferentie gesproken en daarna ook in druk uitgegeven, indruk op onze Kerken gemaakt. Te ontkennen valt dan ook niet, dat, hoeveel goeds in dit formulier gevonden wordt, er toch ook ernstige gebreken aan kleven, en vooral, dat het niet meer past bij onzen tijd. Reeds de aanhef, waar over het menigerleif kruis gesproken wordt, dat men in den huwelijken staat moet dragen, is in te somberen toon ingezet. Het is alsof de Kerk op de blijde vreugde, die op zulk een feestdag het hart vervult, een domper wil zetten. Nog ernstiger bezwaar is, dat bij de opnoeming van de oorzaken, waarom het huwelijks is ingezet, op zoo uitvoerige en weinig kieseche wijze gesproken wordt over de noodzakelijkheid om in 't huwelijks te treden, ten einde hoererij te vermijden. Ook wordt wel wat heel sterk de nadruk gelegd op de "gehoorzaamheid", die de vrouw aan den man schuldige is, en komt de zelfstandige roeping van de vrouw in het huwelijks te weinig tot haar recht. Het huwelijks-formulier is niet een der best geslaagden uit onzen liturgischen bundel en verraadt te duidelijk den tijd en den geest van den tijd waarin 't is opgesteld. En

daarbij komt nog als zeer ernstig bezwaar, dat toen dit huwelijks-formulier opgesteld werd, er nog geen burgerlijk huwelijks aan het kerkelijk voorafging, maar de kerkelijke huwelijksbevestiging tevens voor den Staat gold. Nu we vóór de huwelijksbevestiging in de Kerk een burgerlijk huwelijksvoltrekking hebben gekregen, moest met het oog ook daarop het formulier wel eenigermate worden gewijzigd. De Synode heeft dan ook wijs gedaan met in de Commissie, die deze herziening ter hand zal nemen, aan Mr. v. Beeck Calkoen een plaats te geven. En van de Commissie, die de opdracht kreeg dit Formulier te revideren, mogen we verwachten, dat ze ons met behoud van het goede in het bestaande Formulier, een nieuw Formulier geeft, waarin vooral het Christelijk ideaal van het huwelijks beter tot zijn recht komt.

Even ernstige bezwaren tegen de andere liturgische Formulieren bestonden er blijkens de ingekomen gravamina en blijkens de discussies op de Synodes niet. Wel werd nog op enkele gebreken gewezen, zoodat o. a. dat de liturgische bededen, — die trouwens maar zelden meer gebruikt worden — wat lang waren en ook niet geheel meer op onzen tijd passen o. a. wat de voorbede voor onze Overheid aangaat, waarin de naam van onze Koningin niet eens wordt genoemd; dat het Formulier voor de Bevestiging van de Ouderlingen en Diakenen enkele minder juiste uitdrukkingen bevat, aan het ambt der diakenen te weinig recht doet wederwaren en door de bevestiging van beide ambtsdragers in één Formulier op te nemen, deze ambten niet genoeg onderscheidt. Terwijl ook nog de vraag besproken werd, of het niet wenschelijk zou wezen met het oog op het twee maal bedienen van het Avondmaal op één Zondag, zoo als dat in vele gemeenten geschiedt, een korter Avondmaalsformulier voor den tweeden dienst te ontwerpen. Terwijl er eindelijk nog op gewezen werd, dat in onze liturgie eigenlijk geheel ontbreekt een aanwijzing, hoe de gewone godsdiensttoefening behoort te worden ingericht met aanwijzing van het votum, het voorlezen van de Wet of de Geloofsartikelen en wat daarmede verder in verband staat. Nu heerscht, juist omdat er geen vaste voorschriften zijn, op deze punten meest willekeur en geeft dit, vooral wanneer een predikant van elders optreedt, aanleiding tot verwarring.

Men ziet, dat de Commissie, die van de Synode de opdracht kreeg deze algemeene revisie ter hand te nemen en daarbij inzonderheid te letten op het huwelijksformulier en het formulier van de bevestiging der ouderlingen en diakenen, een uitgebreide taak heeft gekregen. De Synode heeft dan ook in deze Commissie, behalve Mr. Van Beeck Calkoen, de hoogleraren Prof. Aalders, Bouwman en Hoekstra benoemd en daaraan nog toegevoegd Dr. De Moor en Dr. Van Minnen.

De ingekomen gravamina wilden echter niet alleen een herziening van de bestaande liturgie, maar drongen ook op uitbreiding van de liturgie aan. Vooreerst wilde men dat een formulier zou ontworpen worden voor het afleggen van de openbare geloofsbelijdenis ten einde tot het Avondmaal te worden toegelaten. In onze gebruikelijke liturgie, althans in de uitgave door Prof. Rutgers bezorgd, staat wel vóór het Avondmaalsformulier kort aangegeven, hoe men degenen, die ten Avondmaal zich willen begeven, onderzoeken zal en welke vragen daarbij zullen gedaan worden, maar het karakter van een formulier ontbreekt hier. En dan is deze aanduiding hoe de belijdenis zal geschieden, geheel opgesteld met het oog op de belijdenis voor den Kerkeraad, maar heeft geen zin voor de publieke belijdenis des geloofs voor de gemeente. Er was dus metterdaad behoefte aan een nieuw formulier, waarin dan tegelijk de vragen geformuleerd werden. Nu het publiek afleggen van de geloofsbelijdenis in schier al onze Kerken gebruikelijk is geworden, is dit eisch van goede orde. En het bezwaar, vroeger wel ingebracht, dat aldus het gevaar zou kunnen ontstaan, dat deze publieke geloofsbelijdenis tot een bevestiging of confirmatie zou worden, waarmede men den Roomschen kant zou uitgaan, lijkt ons niet juist. Het hangt er alleen van af, hoe dit formulier wordt opgesteld. Het kan kort worden ingericht met een toespraak, waarin het doel van deze handeling wordt uiteengezet; daarna kunnen de vragen volgen en 't geheel met een zegbede wordt besloten. Een dergelijk nieuw formulier zou een verrijking van onze liturgie zijn.

Veel ingrijpender in ons kerkelijk leven was het laatste punt, waarop verschillende particuliere synodes evenzeer de aandacht hadden gevestigd, n.l. om den bundel "eenige gezangen" achter onze Psalmen, te overzien en te trachten dien uit te breiden met enige andere berijmde gedeelten der Heilige Schrift, welke het aan de Kerken zou vrij staan nevens de Psalmen in den eeredienst te gebruiken. De Gezangen-quaestie, die zoo licht de harten in beroering brengt, was daarmede op de Synode weder aan de orde gesteld. Toch is gelukkig van een heftige discussie geen sprake geweest. Natuurlijk hebben de voorstanders van het vrij kerkelijke lied een lans gebroken voor hun standpunt. Ze wilden geen berijmde gedeelten der Heilige Schrift, maar "gezangen" in den gebruikelijken zin des woords. Zelfs was er een proeve van zulk een Gezangenbundel ter Synodale tafel ingezonden, die, door Dr. de Moor onderzocht, bleek voor verrewer 't grootste deel aan den Gezangenbundel der Hervormde Kerk ontleend te zijn. Dr. de Moor heeft met geestigen spot aan dat papieren kindeke een eervolle begraving bezorgd. En de Synode heeft ook in dit opzicht een wijs en voorzichtig besluit genomen. Ze heeft verklaard, dat ze wel principieel het niet ongeoor-

loofd achtte om naast de Psalmen ook gewone liederen in den eeredienst op te nemen, maar dat toch met het oog op de rust der kerken het niet wenschelijk was dit nu te doen. Zij heeft zich daarom gehouden aan de ingediende gravamina, en alleen opdracht gegeven om na te gaan of de bundel "gezangen", dien we achter onze Psalmen hebben, niet was uit te breiden met berijmde — er werd aan toegevoegd, om de gelegenheid open te stellen ook den Engelenzang op te nemen — of onberijmde gedeelten uit de Schrift, terwijl de bestaande gezangen zouden worden overzien. Ook dit laatste is zeker noodig. Vooreerst is het in een bundel liederen voor het kerkelijk gebruik toch wat vreemd, dat hierin ook een Bedezang voor en na den eten is opgenomen. Ook de Morgen- en Avondzang zijn, blijkens den inhoud, niet voor het kerkelijk maar voor het huiselijk gebruik bestemd, al zijn enkele verzen daaruit schier algemeen bij onze eeredienst ingeburgerd geworden. Wat de andere gezangen betreft, die wel voor den eeredienst bestemd zijn, is de berijmde van onze Geloofsartikelen al zeer ongelukkig uitgevallen, zoodat Dr. de Moor op de Synode met enkele voorbeelden aanwees, zoodat o. a. dat hier van de Kerk als van een "gehooschap" gesproken wordt. Nog liever dan een verbeterde berijmde zou het ons toeschijnen, wanneer beproefd werd de Geloofsbelijdenis onberijmd te laten zingen. In onze Kerken zijn wij aan het zingen van onberijmde gedeelten der Schrift niet gewoon, maar in buitenlandsche Kerken geschiedt dit wel. En de proef kon er mee genomen worden.

Misschien zou de Commissie ook in overweging kunnen nemen om de berijmde der 10 geboden weg te laten. Een gezang in het midden der gemeente moet toch altoos een lof- of bede- of dankzang zijn, een uiting der ziel tot God. En het zingen van een gebod, zij zult niet doodslaan, of gij zult niet ecbreken, of gij zijt niet stelen, maakt niet alleen een vreemdend indruk, maar miskent ook het doel van het gemeentelijk. De berijmde heeft dit bezwaar wel trachten te verhelpen, door aan het begin te plaatsen: "Mijn ziel herdenk met heilig beven, hoe God met majesteit bekleed, Zijn wet op Horeb heeft gegeven", en aan 't einde er aan toe te voegen: "Och, dat wij uw gebou volbrachten", waardoor het geheel meer in den meditatieven gebedston wordt gezet. Maar dan zou men ook al deze negen verzen achter elkander moeten zingen. En dat geschiedt nergens.

Dat de Synode aan dezelfde Commissie, die de Liturgie herzien zal en de belijdenisvragen zal opstellen, ook oproef den Bundel Gezangen te overzien en uit te breiden, spreekt van zelf. De Commissie heeft een schoone taak. En met belangstelling zullen zeker alle Kerken afwachten, wat van haar arbeid de vrucht zal wezen.

De Dies natalis der Vrije Universiteit.

In den bidstond voor de Vrije Universiteit, die j.l. Dinsdagavond door Dr. Kuiper van Haarlem geleid werd, liet de voorganger voor zijn vrij talrijk gehoor het licht vallen op het doel en het karakter van dit samen-zijn, dat niet bestemd was om 't goed recht der V. U. te verdedigen tegenover tegenstanders, ook niet om voor haar stoffelijke belangen op te komen of om een z.g. feestrede te houden, of om te pogen aan te wijzen langs welken weg de wetenschap dient te gaan, maar eenvoudig om te bidden, meer niet en toch ook weer niet minder, en als dit gebed dan zou stemmen niet tot het vormelijk aanhooren van den voorganger, maar tot waarlijk medebidden, dan wordt het levend gebed. Door dat levende gebed staat de Universiteit sterk. Maar ook omgekeerd! Wanneer zij bij haar uitgroeiing naar buiten het gebed verliezen zou van ons volk, dan zou misschien de Universiteit groot zijn, maar dan was zij toch weg.

Na dit voorwoord werd de aandacht bepaald bij het gebed van een man Gods, van een zener 2 Kon. 6: 17: "En Elisa bad en zelde: Heere open toch zijne oogen, dat hij zie. En de Heere opende de oogen van den jongen, dat hij zag, en ziet, een berg was vol vurige paarden en wagenen rondom Elisa."

In eene verklaring tredende van de vraag, waarom dit gebed gekozen was en in welken zin het ook de bede van dezen avond moest zijn, herinnerde Spr. aan wat het eerste Bijbelboek leert, dat God hemel en aarde schiep, twee werelden, de zienlijke en onzienlijke, maar voor elkander bestemd en op elkander aangelegd en daarom één. Willen we nu die eene wereld Gods zien, dan zullen we haar moeten zien in Gods licht, in den zonneglaas van Gods openbaring en Gode zij dank, die openbaring is er, waardoor we de dingen geestelijk kunnen onderscheiden en verheldering van bewustzijn ontvangen. Om dat inzicht, om dat licht, om opening der oogen, om zieners ook in de wetenschappen willen we nu van avond bidden. Maar gelijk in het Markus-Evangelie ons verhaald wordt van de genezing van den blinde te Bethsaida, die eerst vaag en dan bij de tweede handopgeleging klaar en belijdt tot onderscheid der dingen kwam, zoo zien ook wij wel die ééne wereld, maar het is een zien door een spiegel in een duistere rede; het is een pijnlijk worstelen om te zien wat we zien, naar het Woord van Prediker: Wie zich wetenschap vermeerdert, vermeerdert zich smart. Deze smart is echter van dezen tijd en eens zal die pijn zich verliezen in de Eeuwigheid; dan zal ons teneinde weten te niet gedaan worden. Vele geliefde mannen van de Vrije Universiteit hebben het geloof reeds verwisseld in aanschouwen, en aan een gedeukt Spr. in dit avonduur in het bijzonder, aan hem die eens de ziel was

van deze stichting, en thans de stokoude is, wiens leven we druppel bij druppel zien wegvloeden. Die dooden en de nog levenden — we zullen nooit vergeten wat zij voor onze Universiteit zijn geweest. Maar al ontvallen ze ons, we behoeven niet te vreezen, indien in het leven van onze Universiteit maar de levende Christus blijft leven, in Wien alle schatten der wijsheid zijn verborgen. Daarvoor ga ons gebed op. Zeker mogen we vragen ook om den uitwendigen bloei der Universiteit, maar dat alles mogen en kunnen we pas bidden, wanneer het innigste en diepste begeeren van ons hart is geworden het Elisa-gebed om opening der oogen, om de wereld te zien in Gods licht.

Nadat vervolgens de Spr. in dank- en smeekgebed was voorgegaan, werd als slotzang aangeheven Ps. 119: 9.

Woensdag daarop volgde in het Gebouw voor den Werkenden Stand de overdracht van het Rectoraat. Prof. Dr. H. H. Kuiper sprak daarbij een rede uit over *Calvijn's strijd tegen het Vorstenabsolutisme en voor de volksoverheersing*.

Hij begon met er op te wijzen, hoe het Monument de la Reformatio, dat tijdens de oorlogsjaren in Genève onthuld was, vooral door zijn beelden en opschriften uiting trachtte te geven aan de gedachte, dat het Calvinisme de groote macht was geweest om de volkeren vrij te maken. Al school hierin, zoodat Spr. opmerkte, een te eenzijdige voorstelling van het Calvinisme, omdat de religieuse beteekenis te weinig tot haar recht kwam, toch was het juist, dat het Calvinisme ook een groote politieke beteekenis heeft gehad en dat het in Frankrijk, in Engeland, in Schotland en in ons eigen land een bolwerk der staatkundige vrijheid was geweest. Maar hoezeer de historischrijvers het hierover eens waren, evenzer liepen de meeningen uiteen over de vraag, in hoeverre het ontstaan van die vrijheidsbeweging aan Calvijn te danken is geweest. De meeste nieuwe schrijvers neigen er meer toe de eer van deze beweging aan Erasmus, Zwijgli, of aan de latere Monarchomachen toe te schrijven, dan aan Calvijn, die zelf een strenge heerschersnatuur, voor deze volksoverheersing niet alleen weinig zou hebben gevoeld, maar veelteer, evenals Luther, het voor de macht zelfs van den despotieken vorst zou hebben opgenomen en onderwerping daaraan hebben gepredikt. Spreker meende, dat de schuld van deze z. i. onjuiste voorstelling daaraan lag, dat men te veel op Calvijn's Institutie was afgestaan, waarin Calvijn, om het gevaar van het revolutionaire Anabaptisme tegen te gaan, sterk op het gezag den nadruk had gelegd, en te weinig aandacht had geschonken aan wat hij in zijn andere geschriften over het Vorstenabsolutisme en de volksoverheersing zegt.

In de eerste plaats besprak hij daarom Calvijn's strijd tegen het absolute Koningschap, dat zich in Calvijn's dagen in alle groote Staten van Europa ontwikkeld had tegelijk met de nationale eenheid der volkeren. In het voorbeeld van Frankrijk, waar dit absolutisme het sterkst ontwikkeld was, toonde hij aan, tot welke exuberantie van koninklijke macht dit had geleid en tot welk een slaventoestand van het volk. Daarna wees hij er op, hoe de Rechtsgeleerden, in plaats van voor de volksoverheersing op te komen, dit absolutisme nog hadden versterkt door op grond van de zoogenaamde lex regia der Romeinen den Koning van alle rechten onbonden te verklaren. Het was de eere geweest van Calvijn, dat hij juist tegen dit vorstenabsolutisme zoo kras was opgekomen. De diepste grond van dit verzet van Calvijn lag daarin, dat Calvijn zulk een absolute macht aan den mensch toegekend, een aandrang achtte van de Souvereiniteit Gods. Het was de heidensehe menschevergoding, die in de Christelijke Staten binnendrong. Calvijn heeft niet alleen de verschillende excessen van het absolutisme bestreden, maar het stelsel zelf aangetast, door te leeren, dat de vorsten er zijn voor het volk, dat zij gebonden zijn aan de wet en dat hun macht beperkt is door het recht Gods. Spr. wees er op, hoe Calvijn in de nadere beperking van het Koningschap reeds de grondlijnen aangeeft van het Constitutioneële Koningschap.

In de tweede plaats wees Spr. er op hoe Calvijn steeds geijverd had voor de volksoverheersing. Wel had Calvijn zich daarbij nooit gesteld op het standpunt van de leeraren van het natuurrecht, dat het hier ging om den mensch aangeboren rechten, want Calvijn beschouwde deze voorrechten als 'n weldaad Gods aan de volkeren geschonken, maar hij prijst deze volksoverheersing als den rijksten schat, dien een volk kan bezitten en voor welks handhaving en het volk en de Overheid heeft te waken. Wat Calvijn onder deze volksoverheersing verston, toont Spr. dan aan. Het waren 1e. dat alle landszaken niet in het geheim, maar publiek moesten worden behandeld; 2e. dat niet naar de willekeur van de regeerders, maar naar de wet zou worden geregeerd; 3e. dat de Overheidspersonen door het volk zelf moesten worden gekozen; 4e. dat zij aan het volkrekenenschap zouden afleggen van hun bewind; en 5e. dat niets geschieden zou zonder toestemming van het volk. In verband daarmede toont Spr. aan, hoe men volkomen ten onrechte Calvijn beschuldigde van aristocratische tendenzen, omdat hij in zijn Institutie den aristocratischen regeeringsvorm als den besten aanbeval. Calvijn bedoelde daarmede niet een regeering van den adel, want tegen het erfelijk bezit van de ambten had Calvijn zeer ernstig bezwaar, maar dat de regeering niet bij het geheele volk, maar bij de beste burgers moet staan, die daartoe door het volk moesten worden gekozen.

In de laatste plaats behandelde Spr. de vraag, hoe Calvijn geoordeeld had over

het recht van verzet van het volk tegen een tyran, die deze volksoverheersing aantastte. Het was zeker juist, dat Calvijn aan het volk, d.w.z. aan de private burgers, nooit het recht heeft toegekend hetzij om eigenmachtig den regeeringsvorm te veranderen, waaronder zij leefden, noch ook om tegen een tyranniek Vorst op te staan, zelfs als zoo deze den eed, bij zijn inhuulding afgelegd, verbraken. Maar Calvijn heeft wel van meet af het recht toegekend aan de Stenden en Magistraten, die daartoe gesteld waren, om tegen zulk een tyranniek Vorst de vrijheid des volks te verdedigen en hun dat als duren plicht voorgelield. Daarin ligt, ook volgens de schrijvers over het Staatsrecht, de groote beteekenis van Calvijn, dat hij het verzet niet in revolutionair spoor, maar in legitime banen geleid heeft en dus den grondslag gelegd heeft voor de latere constitutioneële regeling van dit vraagstuk. De diepste grond, waarom Calvijn dit recht van verzet aan deze Stenden toegekend, was echter niet, gelijk men gewoonlijk meent, het politieke recht, maar dat volgens Calvijn deze Stenden door God verordeneerd waren om voor de volksoverheersing op te komen. Vandaar dat Calvijn ditzelfde recht ook kon toekennen aan mannen, die daartoe op buitengewone wijze door God geroepen waren, zoodat vroeger Mozes en Othniel. Ook thans kon God naar Calvijn's meening zulke Verlossers roepen, en Spr. meende, dat het schoonste voorbeeld daarvan in Prins Willem den Zwijger was gezien. Wanneer echter noch deze Rijksstanden, noch zulke Verlossers hulp boden, bleef voor het volk, naar Calvijn's oordeel, niet anders over dan te lijden en zijn zaak in handen van God te stellen, die in de geschiedenis telkens had getoond, dat Hij een Rechter is ook over de Koningen der aarde en aan de verdrukten volken recht kan doen.

Daarna overgaande tot de vermelding van de lotgevallen der Universiteit gedurende het afgelopen jaar, herdacht hij in de eerste plaats het veertigjarig bestaan der Hoogeschool, wees er op, hoe in deze veertig jaar de Universiteit door Gods genade was staande gehouden en uitgegroeid was, maar ook hoever ze nog af was van wat een Universiteit in volledigen zin zijn moest. Vooral de uitbreiding van de medische en de stichting eener natuurkundige faculteit zullen echter zeer hooge eischen stellen. Directeuren hadden daarom, gelijk hij mededeelde, zich met een verzoek om subsidie tot de Regeering gewend, en spreker hoopte, dat de Regeering de bede der Directeuren gunstig zou ontvangen, opdat het Christelijk Hooger Onderwijs zich vrij zou kunnen ontwikkelen. Met weemoed wees hij er op, dat de stichter onzer Hoogeschool door zoo ernstige krankheid verhandeld was van dezen dag in het midden te zijn en sprak den dank uit voor wat Dr. A. Kuiper voor onze school geweest was, met de bede, dat God hem nog weer oprichten mocht. Tot den eenigen hoogleraar zich wendende, die van de stichting af onze School gediend had en nog in actieve dienst stond, Prof. Fabius, wenschte hij dezen geluk met zijn veertigjarig jubileum. Vervolgens gaf hij een overzicht van het heden in het Universitaire leven dit jaar voorgevallen was en deelde mede, dat hij bij den aanvang van zijn rectoraat 205 studenten had gerecenseerd en gedurende den loop van zijn rectoraat nieuw had ingeschreven 40 studenten, waarvan 21 voor de Theologie, 13 voor de Rechten, 3 voor de Letteren en 3 voor de Geneeskunde. Ten slotte droeg hij de Rectorale waardigheid over aan Prof. Dr. R. H. Woltjer.

Het jubileum van Prof. Fabius.

Ook de *Hrant* wenscht aan den jubilerenden hoogleraar op zijn veertigjarig een woord van hulde en waardeering te brengen.

Het is een rijk voorrecht hem geschonken, dat hij veertig jaren lang aan de Vrije Universiteit heeft mogen arbeiden en thans nog de eenige actieve hoogleraar is, die van haar stichting af met haar verbonden was. De taak, die Prof. Fabius te vervullen heeft gehad, is geen gemakkelijke geweest. Meermalen stond hij er alleen om heel de Juridische faculteit te vertegenwoordigen. Reeds dat eischte schier bovenmenselijke kracht. En dan heeft hij zich toch nooit opgesloten in zijn studeerkamer, maar zich met groote toewijding aan de publieke zaak gegeven en vooral in de Raadszaal van Amsterdam aan de leiding der gemeentepolitiek gewijd. Vruchtbaar schrijver als hij is, schonk hij daarbij nog menig uitnemend studiewerk dat vooral van zijne litterarische kennis getuigde. En men verwondert zich, dat na zulk een ingespannen leven van arbeid zijn werkkracht nog groot genoeg is gebleven om op zijn hoogen leeftijd het professoraat te verbinden met het lidmaatschap van den Raad van State. Aan de vastheid, waarmede hij steeds voor zijn beginselen is uitgekomen en bestreden heeft wat naar zijn meening van de juiste lijn afweek, behoeven we hier wel niet te herinneren.

Prof. Fabius heeft ook steeds een warm hart gehad voor ons kerkelijk leven en meermalen getoond, hoe hij ook daar met ons meeleeft. De feiten in het kerkelijk leven spaarde hij niet, maar hij wist ook steeds weer bezieling te waken voor de reformatie, waardoor we uit 't juk der Synodale hiërarchie verlost waren.

Moge God den jubilaris, die nog met zoo jeugdige vuur in alles deelneemt, vele jaren aan zijn leven toevoegen en hem de kracht vernieuwen als eens arends.

Dr. H. H. K.

In hart G. v. d. collectie G van Me. N.N. te Z. Vriendel te willen g. De

J. A. STAMMEN VAN MAATSCHAPPIJ De onlogisch land in. De Sch sinds 185 verwants die tot d welks inw val van S werden we Ook in zoek.

Nog in daar een SCHEPPE at tal van t nut zijn o der te bie De gear verrassend men er o de bedoel verloren (Manasse). Het 29 voor hem, is, dat er Engeland zeker ver En dat andere v loren staan vinden.

Van di BRUYNS. En hij gevonden. De verli gevonden.

De pa EUROPA ISRAEL 20 is hier l meer plu te beschik Is zal voet ons is en wel en de BA Hoogst. Hoe de Wel, bi Menz. de weg gische of maar da hebben.

Hij hee Zij laat sals bijaa Zijn m de zielek der »woor En dat Uit ch tot de 21 men 21 aan te w met 200' op verwa Dit is 2 De an tusschen schap wij Nu een etymologi

Zien w dat de E ISASCH bij LEA. In Gen van zijn tweemaal met de d dan in ve »Als wij gemoedst dan wij o van zijn (Gen. 49: »Isasch liggende t Aldus » Den v vangen, t te binnem ming ISAA zijn, dat b innen n kans op.

Maar t JACOB'S 21 outgaat; t vertaalt d citeert, d De hee voor SCHAR d dat zij h Auurd ha zij vroeg geven. D haar slav daaraan t »De erel gonkkoop er zich e »En n »Geen » Nog e » Ze hie » De k » De menta geef, is t »Het l hij den e ken, d w twee tak M-n n van Buri twee hoo